

Universitätsbibliothek Wuppertal

Pvb. Virgilio Maronis Bucolicorum Eclogæ X, Georgicorum Libri III, Æneidos Libri XII

Vergilius Maro, Publius

Genevæ, M.DC.XXXVI.

Ecloga IX. Moeris

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-548](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-548)

ECLOGA IX. MOERIS.

LYCIDAS.

MOERIS.

Ly.
Mo.

*Vote Mœri pedes? an, quò via ducit, in urbem?
O Lycida vni peruenimus, aduena nostri
(Quod nunquam veriti sumus) vt possessor agelli
Diceret, Hæc mea sunt, veteres migrare coloni.
Nunc victi tristes: quoniam fors omnia versat:
Hos illi (quod nec bene vertat) mittimus hædos.*

Quò te Mœri pedes? An quò via ducit, in urbem. Hæc Ecloga dramatico caractere scripta est. Inducitur enim duo pastores cœna * in agro Mantuano, & hæc Ecloga continuum, vt Seruius dicit, non habet carmen, sed de diuersis locis Theocriti aliqua ad eam contulit. Sanè hoc continet, Virgilius postquam penè occisus est ab Ario centurione, Romam reuertens, mandauit procuratoribus suis vt agros suos tuerentur & ad præsens obsequerentur Ario. Ergo modò Mœris procurator eius, secundum præceptum patroni portat hædos Mantuam: quos Ario offerat. Sequitur alter pastor, & eum quò pergat interrogat: ille dicit suas miseras: & hinc iam variaz præstat occasio cantilenæ. *Quò te Mœri pedes?* Subaudis, ducunt & Zeugma à posterioribus. Quidam hunc ordinem tradunt, *Quò te Mœri pedes? an in urbem? quò ista via ducit.* Sanè alij ordinem huius Eclogæ ita exponunt, cum immunitatem agrorum Virgilius impetrasset, lis est exorta de finibus inter eum & eos qui in proximo agros acceperant, ex quibus Clodius quidam dixit se omnem litem amputaturum interfecto Virgilio, quem poeta stricto gladio se insequentem fugit in tabernam carbonariam, & beneficio inceptoris ex alia parte emissus, seruatus est. Inducitur ergo Mœris familiaris Virgilij referens Lycidæ periculum suum, & Menalcæ, quem nunc pro Virgilio debemus accipere. *Vni peruenimus.* Id est diu uivendo ad ista peruenimus. Et ostendit plerumque obesse hominibus vitæ longinquitatem, quæ interdum causa miseriarum est. Sensus autem talis est, vsque eo nos vita longa produxit, vt audiremus dicentem migrare, hæc mea sunt. Interpositum sanè est quod nunquam veriti sumus. *Aduena nostri,* qui aduenerit in nostros agros, & aut Clodium, aut Arium significat. *Quod nunquam veriti sumus.* Quia inopinata grauiora sunt mala. Vnde ait Dido, Hunc ego si potui tantum sperare dolorem, Et perferre soror potero. *Nunc victi.* Id est impotes. Nam quo modo victores dicimus voti compotes, qui quod volunt faciunt: sic victos è contrario vocamus impotes, qui non possunt facere quod volunt. Cæterum quomodo victi sunt Mantuani, qui nec bella gesserunt. Et *Tristes* ideo quia dixit, *Nunc victi fors omnia versat.* Id est quæ instabilis est, & nisi hoc ad personam rusticam redigas, asperè contra Augustum dictum est: cuius sclicitatem, sicut omnia, dicit posse mutari. *Illi.* Id est Ario centurioni. *Quod nec bene vertat.* Quæ res in perniciem vertatur eius, id est malo omine hoc munus accipiat. Tractum autem hoc est ab Hectore & Aiace. Nam Hector dedit Aiaci gladium: quo se Ajax postea interemit. Hector verò baltheum accepit ab Aiace: quo circa muros patriæ tractus est. Postea inde & illud comicum natum est, *Dij bene vortant quod agas.* Plerumque enim bona in peius: mala mutantur in melius.

*Ly. Certè equidem audieram, quæ se subducere colles
Incipiunt, mollique iugum demittere cliuo,
Vsq; ad aquam, & veteris iam fracta cacumina sagi:
Omnia carminibus vestrum seruasse Menalcam.*

*Mo. Audieras, & fama fuit: sed carmina tantum
Nostra valent Lycida tela inter Martia, quantum
Chaonias dicunt aquila veniente columbas.
Quod nisi me quacunq; nouas incidere lites
Antè sinistra caua mouisset ab ilice cornix,
Nec tuus hic Mœris, nec videret ipse Menalcas.*

Suban-

- A *Subducere clius. Cicero, Ex alto in campos dissolui. Alij sursum ducere intelligunt. Alij medium clium accipiunt, ex quo superior pars subducitur in collem surgentem, inferior in subiectam planiciem molliter deponatur * : usque ad eum autem locum perticam militarem Hostauius Musca porrexerat limitator ab Augusto datus, id est, per quindecim millia passuum agri Mantuani, cum Cremonensis non sufficeret, offensus à Mantuanis, quòd pecora eius in agro publico aliquando clausissent. Alij subducere pro desinere accipiunt, nam permansit dicendo dimittere iugum, quasi hoc colles faciant quòd illis accidit per naturam. Alij agrum suum volunt descripsisse Virgilium, ut ostenderet ex utraque parte esse cliuosum, ut cum ab vna parte ad cacumen ascendens, ab alia usque ad aquam descendas. Et quidam tales agros lapidosos dicunt, sicut ipse de suo ait, Et tibi magna satis quamuis lapis omnia nudus. *Vsque ad aquam. Minicij fluminis scilicet. Omnia. Quae supra dixit. Intelligamus autem, aut Virgilij tantum agrum: aut totius Mantuae situm esse descriptum. Quod alij dicunt Virgilium ostendere voluisse, quòd Mantuanis per iniquitatem Alpheni Vari qui agros diuisit, prater palustria nihil relictum sit, sicut ex oratione Cornelij in Alphenum ostenditur, cum iussus tria millia passus à muro in diuersa relinquere, ut octingentos passus aquae, quae circumdata est: ad me ueris relinquisset. * Seruasse, Recuperasse. Omnia carminibus uostrum seruasse Menalcam. Id est uestrum Virgilium, cuius causa agri Mantuanis redditi sunt. Audieras & fama fuit. Beneuolentiam quidem Augusti, etiam fama vulgavit: sed eam belli Actiaci necessitas impediuit. Sed carmina tantum, nostra ualent Lycida uela inter maria. Hoc etiam Cicero ait in Miloniana, Silent enim leges inter arma. Sensus tamen est, sed uidel. cet hoc tempore, id est, in hoc bello, poemata nostra, non ualde admittuntur, carmina autem nonnulli, quibus sibi Pollionem intercessorem apud Augustum conciliauerat, accipiunt, quo fugato, rursus de praedijs suis fuerat Virgilius expulsus. Chaonias dicunt *Aquila ueniente columbas. Minora enim auguria maioribus cedunt, nec ullarum sunt uirum: licet priora sint. Chaonias autem Epiroticas. Nam in Epiro dicitur nemus fuisse: in quo responsa dabant columbae. quod ideo fingitur, quia lingua Thessala Peliades & Columbae, & uaticinatrices uocantur, Herodotus hanc columbam de Aegypto uenisse ait. Quacumque. Subaudi ratione. Et bene augurij peritiam dat ei de quo supra ait, His ego saepe lupum fieri, & se condere syluis Meirim, saepe animas imis excire sepulchris &c. *Nonas lites, Magnas, id est militaria iurgia. Incidere, pro decidere. Ante sinistra causa monuisse ab ilice cornix. Ante sinistra in diuisis legendum, & dicendo monuisse, oscinem fuisse demonstrata. Sanè hoc ad auguralem pertinet disciplinam.****
- D Augures enim designant spatia lituo: & eis dant nomina: ut prima pars dicatur antica, posterior postica: ut est dextra & sinistra. Modo ergo cornicem de nulla harum parte uenisse dicit, sed ab antica ad sinistram partem uolasse: & in caua ilice confedisse: quae res agrorum damnum significat. Ilex enim, glandifera arbor est: quae quoniam uitiuosa est, uitiu possessionis ostendit fore per milites clamore gaudentes & litibus, sicut cornix. Nam haec auis & clamore latatur: & alias frequenter inuadit. Hoc ergo nunc dicit, augurio se esse admonitum ut abstineret ab occurru litigiosi militis, qui retenturus fuerat possessionem. *Tuus Maris. Id est, Tuus amicus. Ipse Menalcas, pro Virgilio, qui dum agros suos defendit, penè occisus est.*
- E *Ly. Heu cadit in quenquam tantum scelus? heu tua nobis Penè simul tecum solatia raptia Menalca? Quis caneret Nymphas? quis humum florentibus herbis Spargeret? aut uiridi fontes induceret umbra? Vel qua sublegi tacuit tibi carmina nuper, Cum te ad delicias ferres Amaryllida nostras. Tui re, dum redeo (breuis est uia) pasce capellas: Et potum pastas age Tui re: & inter agendum Occursare capro (cornu ferit ille) caueto.*
- F *Mce. Immo haec, qua Varo nec dum perfecta canebat. Vare tuum nomen (superet modo Mantua nobis: Mantua uae misera nimum uicina Cremona) Cantantes sublime ferent ad sidera cyeni.*

Heu calis in quenquam tantum scelus? Postquam audiuit occidi potuisse Virgilium, quasi obstruit, & hoc generaliter dicit. Potest in quenquam tantum nefas uenire, ut Virgilium necare contendant? Penè simul tecum solatia raptia Menalca? Cum suis enim solatijs perit poeta, qui necdum edij carminibus moritur. Virgilius autem illo tempore nondum aliquid scripserat.

Et dicendo *Solatia* latenter tempora carpit Augusti, quibus carmina non oblectamento fuerant, sed solatio: quod infelicitium esse consuevit. vel tua solatia, tua carmina quibus consolamur. *Quis humum florentibus herbis.* Sic est dictum, ut, tunc Phaetontidas musco circumdat amara Corticis, atque solo proceras erigit alnos. *Spargeret.* Id est aspersam floribus caneret. *Fons induceret umbra.* Tegeret, cooperiret. *Vel quae sublegi tacitus tibi carmina nuper.* Subaudiendum ne sciente te sublegi, intercepti, & bene rustica affectione reminisci se illorum carminum fingit, quae aliquando Virgilio, licet invito Romam eunti abstulerat, nam *Sublegi* est furatus sum. Inde & sacrilegus dicitur, qui sacra legit, id est furatur. Plautus in milite, *Qua etiam nostrum hunc sermonem subdelegeras.* *Delicias nostras.* Id est communem amicam. *Tityre, dum redeo* (brevis est via) *passa capellas.* Theocriti sunt versus, ad verbum translati: sed tamen Virgilij negotium continent, nam allegoricis imperat suis, ut rem tueantur: nec tamen audeant contra Arij praecipitum venire. Sed hoc aut de ipso Virgilij carmine Lycidas reulit, aut, ut alij putant, conuersus ad gregalem suum Tityrum dicit. Et bene dum promittunt se cantaturos, nihilominus dicunt. Sanè quaeritur utrum in his tribus versibus perfectum carmen sit, an initium alterius carminis imperfecti *τίτις ἔμει τό γε λὸν φιλαυδὴς ὄνομα τὰς ἀγρὰς ἢ, ποτὶ τοῖς ἀγρίοις ἀγρὸ τίτιος, ἢ τὸν ἀγρὸν, τὴν λιθοκὸν κτλ. καὶ τὰς ἐλάσσας μὴ τὸ κερύφι.* *Inter agendum.* Dum agis. Et honesta locutio est, si dicamus inter cœnandum hoc sum locutus. Afranius, *Inter loquendum:* Ennius, *Inter ponendum* *Occurrere capro.* Ordo, occurrere capro caueo. *Immo, pro, vel. Nec dum perfecta.* Nimia familiaritatis est signum, quod ei recitabat carmen, necdum ad limam redactum. Dicit autem carmen quod quasi cœperat in honorem Vari componere: & per transitum ponit diuersa scœda. *Vare inuim nomen.* Ordo est, *Vare tuum nomen sublime ferent ad sidera.* *Superes modo Mantua nobis.* Super sit, reddatur. Et hoc dicit, Si nobis Mantua fuerit reddita, faciam ut te celebrent omnes poetae. Et bene affectuosè, de patria, quasi dubium an superfutura sit. *Mantua vae misere nimium vicina Cremona.* Bene ingemit Mantuanorum infelicitatem: quibus sola obfuit vicinitas Cremonensium. Nam Cassij Bruti & Antonij copias Cremonenses susceperant: quos etiam ipsos bene excusat, dicens miseræ Cremonæ, quæ etiam si vellet, minimè tamen tantis copiis posset resistere. *Nimium autem Vicina.* Id est vsque ad periculum. Nam ortis bellis ciuilibus inter Antonium & Augustum, Augustus victor Cremonensium agros, quia pro Antonio senserant, dedit militibus suis, qui cum non suffecissent, his addidit agros Mantuanos, non propter ciuium culpam, sed propter vicinitatem. *Cantantes Cygni.* Id est poetae. sic Horatius de Pindato, *Multa Dyrceum leuas aura cygnum.* Sanè blanditur Alfeno Varo, qui Pollione fugato, legatus Transpadanis præpositus est ab Augusto.

*Ly. Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos:
Sic cytho pasta distentent vbera vacca.
Incipe, siquid habes: & me fecere poetam
Pierides: sunt & mihi carmina: me quoque dicunt
Vatem pastores: sed non ego credulus illis.
Nam neque adhuc Varo videor, nec dicere Cinna
Digna, sed argutos inter strepere anser olores.*

*Mœ. Id quidem ago, & tacitus Lycida mecum ipse voluto,
Si valeam meminisse: neque est ignobile carmen.
Huc ades ô Galatea: quis est nam ludus in vndis?
Hic ver purpureum: varios hic flumina circum
Fundit humus flores, hic candida populus antro
Imminet, & lenta texunt umbracula vites.
Huc ades: insani seriant sine littora fluctus.*

Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos. Taxus venenata arbor est, quæ abundat in Corsica: hæc autem insula Græcè dicitur à Cyro Herculis filio. Vnde fecit hæc deriuationem *Cyrneas taxos*, id est Corsicaas: quibus pasta apes, mella amarissima faciunt: *Distentent vbera.* Plurimum lactis reportent. *Me quoque dicunt vatem pastores.* Magna verecundia suum meritum extenuat. Nec enim ait probant, sed dicunt: nec docti, sed pastores: quibus tamen ipse non credo. *Varo videor.* Varus poeta fuit: de hoc Horatius, *Varus auctis molle atque facctum.* Item, *Scriberis Varo fortis, & hostium Victor.* Nom Varus dux fuit, cui

- A** cui supra blanditur. Qui nonnulla carmina scripsit. Nonnulli sanè Alfenum Varum volunt, qui licet Iuris consultus & successor Serui Sulpicii esset, etiam carmina aliqua composuisse dicitur, sed hoc teste Horatio falsum est, qui Varum poetam laudat. *Nec dicere Cinna digna.* Etiam Cinna poeta optimus fuit, qui scripsit Smyrnam: quem libellum decem annis elimauit, quibus tamen Poetis negat suum ingenium comparandum. *Sed argutos inter strepere anser olores.* Argutos canoros: vt, Forte sub arguta confederat ilicè cornix. Et aliud ad Anserem quendam Antonij Poetam, qui eius laudes scribebat: quem ob hoc per transitum carpsit. De hoc etiam Cicero in Philippicis dicit, *Ex agro Falerno anseres depelluntur.* ipsum enim agrum ei donarat Antonius. Et bene illos Poetas optimos Cinnas dicit, se anserem rudem & leuis ingenij, nec debere aut posse se illos imitari. *Inter strepere.* Sanè potest & compositè, & separatim proferri.
- B** *Idem quidem ago.* Id est vt carmen in memoriam possit redire. *Si valeam meminisse.* Vt etiam in *Æneide* diximus, ideo ista iunxit tempora, quia defectiuum est verbum meminisse. *Valeam autem,* si possim, vt in *Æneide*, quæ plurima fando Enumerare vales. *Huc ades ô Galatea.* Theocriti versus sunt *ἔτι δὲ τοῖς γαλατῆσσι ἰὴν ἰδὲ τοῖς ἀλφειοῖς*, quibus inducit Cyclopem visum, cum in scopulo sedens, amicam suam Galateam de fluctibus inuitaret ad terras. Cyclops enim dicitur Nympham amasse Galateam: quæ cum Acin quendam pastorem amaret, & Polyphemum sperneret: ille iratus Acin necauit: qui postea Galatæ miseratione in fontem mutatus est: qui hodiè que ab Acine Acinius dicitur ab illius nominis deriuatione. *Est nam ludus in vndis? Ludus voluptas,* & ad maiorem terrarum laudem dicit nullam esse in mari voluptatem. nam hæc est plena laus quæ etiam contrariarum rerum continet vituperationem, & suas laudes ex sequentibus rebus dicit. *Lenæ flexibiles. Vmbra cula.* Cicero, vmbra culis que syluestribus. *In anis fuctus.* Id est magni: vt, quid tantum infano iuuat indulgere labori.

*Ly. Quid: quæ te pura solum sub nocte canentem
Audieram? numeros memini, si verba tenerem.*

Mæ. *Daphni, quid antiquos signorum suspicis ortus?
Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum:*

*Astrum, quo segetes gauderent frugibus, & quo
Duceret apricis in collibus vna colorem.*

- D** *Inserè Daphni pyros: carpent tua poma nepotes.
Omnia fert atas, animum quoque: saepe ego longos
Cantando puerum memini me condere soles.
Nunc oblita mihi tot carmina: vox quoque Mærin
Iam fugit ipsa: lupi Mærin videre priores.
Sed tamen ista satis, referet tibi saepe Menalcas.*

- E** *Pura sub nocte Serena. Nume os memini.* Metra vel rhythmos, vel certè numeros versusum. *Si verba tenerem* hoc est, carmen non teneo. *Daphni, quid antiquos* pro antiquorum. *Daphni quid antiquos signorum suspicis ortus?* *Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum.* Cum Augustus Cæsar patri ludos funebres celebraret, die medio stella apparuit: ille eam confirmavit parentis sui esse. Vnde sunt versus isti compositi. *Dionæi* autem, longè repetitum est, à matre Veneris Dionæ. Sanè astrum græcè dixit: nam stellam debuit dicere Bæbius Macer circa horam octauam stellam amplissimam quasi * lemniscatis coronatam ortam dicit, quam quidam ad inlustrandam gloriam Cæsaris iuuenis pertinere existimabant. Ipse animam patris sui esse voluit, eique in Capitolio statuam, super caput auream stellam habètem, posuit: Inscriptum in basi fuit, *Cæsari Emisæo.* Sed Vulcanius aruspex in concionem dixit cometen esse, qui significaret exitum noui seculi, & ingressum decim: sed quod inuitis Diis secreta rerum pronunciarer, statim se esse moriturum, & nondum finita oratione in ipsa concione concidit. Hoc etiam Augustus in libro secundo memoria vite suæ complexus est, & hæc Mæris non vt sua, sed Virgilij refert, in honorem Augusti composita. *Quo segetes gauderent frugibus.* Ad mensem alludit, Iulium qui dictus est in honorem Cæsaris: quo & vix & frumenta maturescunt. *Inserè Daphni pyros.* Hoc in gratiam Augusti, per cuius beneficium securus de agris suis est. *Carpent tua poma nepotes.* Ac si diceret, Nihil est quod possis timere, nam illud respicit quod supra inuicem erat. *Inserè nunc Melibæe pyros, pone ordine vites.* Ire meæ quondam felix pecus, ite cape hæc. *Nô ego vos post hæc viridi proiectus in antro Dumosa de rupe procul pendere videbo Omnia fere atas.* Id est aufert, nam intelligimus eum subito obticuisse, nec quod caperet, implere potuisse.

*Animum quoque. Etiam memoriam. Longos soles. Id est æstiuos dies finire: vt, Treis adeo incertos A
cæca caligine soles. Condere, Finire, vltque ad occasum ducere. Nunc oblita Aut omiffa, vel figu-
ratè quorum ego oblitus sum: Et ostendit Mærin nullum suum, sed omnia Menalcæ carmina
retulisse: Vox quoque Mærin iam fugit ipsa. His versibus ostendit vigorem cantandi, quem prius
habuerat, perdidisse, & per allegoriam obfessum malis animum demonstrat. Lupi Mærin vide-
re priores. Hoc etiam Physici confirmant: quod vox detrahitur ei quem primum viderit lupus.
Vnde etiam prouerbium hoc natum est, Lupus est in fabula: quotiens superuenit ille de quo
loquimur, & nobis sua prudentia amputat facultatem loquendi. Satis referes tibi sepe Menal-
cæ. Ordo est, satis sepe.*

*Li. Causando nostros in longum ducis amores:
Et nunc omne tibi stratum silet equor, & omnes
(Aspice) ventosi ceciderunt murmuris aure.
Hinc adeo media est nobis via: namque sepulchrum
Incipit apparere Bianoris: hic ubi densas
Agricola stringunt frondes. hic Mæri canamus:
Hic hœdos depone: tamen veniemus in urbem.
Aut, si nox pluuiam ne colligat antè, veremur:
Cantantes licet vsque (minus via ledet) eamus.
Cantantes, vi eamus, ego hoc te fasce leuabo.
Mœ. Desine plura puer, & quod nunc instat, agamus.
Carmina tum melius, cum venerit ipse, canemus.*

*Causando nostros in longum ducis amores. Causas neſtendo, differs nostra desideria. Tibi silet æ-
quor. In tuam gratiam Et hoc dicit, Vt possis canere, cuncta siluerunt. Aequor. Spatium campi.
Aspice ventosi ceciderunt murmuris aure. Frondes scilicet arborum, ostendens vel ipsas auras
que uisſe, quibus nihil omnino moueatur. Quod quidem ex Theocrito sumptum est. τὰ βλά-
κηδὰ κούρα τα εὐαίρετ' ἄσυχ' ἀ κελύφεται. Bianoris. Hic est qui & Hocnus dictus est: de quo ait in deci-
mo, Fatidicæ Mantus & Thulci filius Amnis. Conditor Mantuæ, dictus Bianor autem est: qua-
si animo & corpore fortissimus, καὶ τῆς ἐλας ἐξ ἀσπίου. Stringunt frondes. Amputant, decutiunt. Ipse
in Georgicis, Sed tamen & quernas glandes tunc stringere. Tamen veniemus in urbem. Etiam
si paululum quiescentes dederimus operam cantilenæ, & deest hodie. Nox pluuiam ne colligat
antè, veremur. Aër enim aut cum ortu solis, aut cum occasu mutatur frequenter: quod Æneide
etiam sæpius indicatur. Vsque eamus. Iugiter eamus, sed Cantantes: ita enim minorem itineris
sentiemus laborem. Hoc te fasce leuabo. Si cantantes ierimus, hœdorum te onere ipse releuabo.
Nam fascem ait onus. Sic in Georgicis, Iniusto sub fasce viam dum carpit. Desine plura puer. Ac
si diceret, Nimij desiderij es. Et plura, deest dicere, vt esset, desine plura dicere. Quod nunc instat
agamus. Nos Centurionem placemus: nam cantare otiosorum est. Cum venerit ipse. Vel Virgilius
cuius aduentu sperabat securitatem: vel ipse Augustus, qui Actiacis bellis fuerat occupatus.*

ECLOGA X. GALLVS.

POETA.

*Xtremum hunc Arethusa mihi concede laborem.
Pauca meo Gallo, sed qua legat ipsa Lycoris,
Carmina sunt dicenda, neget quis carmina Gallo?
Sic tibi cum fluctus subterlabère Sicanos,
Doris amara suam non intermisceat vndam.
Incipe, sollicitos Galli dicamus amores,
Dum tenera attondent sine virgulta capella.
Non canimus surdis: respondent omnia fluvæ.*

Gallus.